

Vés on et porti el cor - Susanna Tamaro

Vaig llegir aquesta novel·la a causa del títol *kitsch* i d'una frase publicitària que inclou la portada: «Un llibre que commou Europa». Tenia la pretensió de sotmetre-la a una autòpsia que en revelés el funcionament sentimentaloides, convençut d'una superficialitat que la lectura em demostraria que era tan sols un prejudici meu.

Una de les funcions que encara conserva la diferenciació per sexes són les tendències lectores, si més no en el camp de les supervendes. Als homes els agraden les històries de poder i de perill generalitzat, i a les dones les històries de sentiments i d'amenaques particulars. A la platja o al sofà de l'hotel, ells llegeixen *Congo*, i elles *Els ponts de Madison County*.

Vés on et porti el cor és un llibre explícitament femení. Tots els personatges profunds són femenins, i als mascles se'ls reserva tan sols el paper de comparsa, d'estúpid, d'enfeinat o tots tres alhora. El llibre està compost per les cartes que Olga, una anciana de Trieste, escriu a la seva néta de setze anys que estudia als Estats Units. A l'àvia li fan saber que té els dies comptats, i en comptes de trucar a la néta i explicar-li, li escriu; però les cartes no van a l'oficina de correus, sinó que es queden a casa, esperant que la néta torni per a l'enterrament. L'àvia encara viva, la néta ignorant de tot, el lector instal·lat en aquest present adormit de les cartes: una posada en escena impecable.

Les cartes desenrotllen el passat de la família amb l'estructura de caos ordenat pròpia dels records. Quatre generacions femenines són descrites amb una senzillesa aparent que en cap moment es fa pesada o embafadora. La narrativa assagística (en tant que vacil·lant i autocorrectora) d'Olga penetra en l'abisme de les relacions familiars i dels sentiments amb un sol recurs: la comparació. Qualsevol sensació o esdeveniment, per subtil o recòndit que sigui, troba l'expressió que el fa comprensible en les comparacions amb tasques quotidianes, amb els elements de la naturalesa, amb els animals domèstics que poblen el llibre. El domini de la comparació, és a dir, la manera de fer-nos conèixer el que ignorem relacionant-lo amb el que ja coneixem, és una de les claus de l'èxit d'aquest llibre.

Una altra clau és la perfecta incardinació entre la intimitat femenina de la veu i l'objectivitat històrica del marc que descriu. El feixisme, la guerra, el marxisme, el feminisme, la psicoanàlisi desfilen davant els nostres ulls concretats en persones de carn i ossos (és un dir) que ens els fan més pròxims i comprensibles del que ho podria fer un text que no fos de ficció. La família d'Olga i la història estan connectades per multitud de fils invisibles. Així, tot i que *Vés on et porti el cor* es pot definir com una novel·la sobre el destí i la llibertat dins de la família, també es pot llegir com un repàs assenyadament crític de tots els excessos del segle, establert no amb estadístiques ni pedanteries, sinó a partir de l'experiència viscuda i de la reflexió humil i personal.

Olga és lúcida perquè té vuitanta-dos anys, però la seva és una lucidesa tremolosa perquè, a mesura que s'ha fet gran, també se li han fet grans els dubtes.

Una tercera clau que pot donar compte de l'èxit d'aquesta novel·la és la sintonia amb cert imaginari col·lectiu d'avui dia, amb el que potser algun optimista anomenaria sentit comú. L'àvia no és creient però tampoc atea; no creu que tot es pugui reduir a la matèria, tot i que sap que és més fàcil trobar la felicitat en la jardineria que en la mística. Es fabrica una creença pròpia barrejant zen, New Age, el Petit Príncep i una dosi suportable d'esperança cristiana. Tot prou conegut, naturalment, però Olga en parla com si fos la primera a descobrir-ho, i aquesta sensació arriba a encomanar-se. Per definició, els best-sellers no són precursors, sinó que connecten amb sentiments majoritàriament estesos, tot i que de vegades poc definits. Sigui com sigui, escriure una novel·la que toqui la sensibilitat de milions de persones, i que les faci reflexionar sobre l'amor, la raó, la mort o el que l'àvia anomena «la tirania de l'exterioritat» no és a l'abast de tothom.

Susanna Tamaro (Trieste, 1957) aconsegueix introduir-se dins el cap d'una dona de vuitanta anys i, des d'allà, transmetre idees subtils amb paraules senzilles. Federico Fellini va dir d'ella que li havia donat l'alegria de commoure'l sense fer-li passar vergonya. «La infelicitat segueix habitualment la línia femenina. Igual que certes anomalies genètiques, passa de mares a filles.»: l'únic que es pot retreure a Olga és que sembla ignorar que l'altra meitat de la població no disposa de cap antídoto contra aquest mal.